

жмінки частини населення, а є закритий для більшости народу, особливо для бідних батьків. Але висловлюємо надію, що союзний уряд не потвердить агітації і намірів, що проповідують як засаду *нерівне трактування*. Ми повинні відкидати засаду всякого ломання законів і всілякі нерівності супроти тих, що є членами нашої держави. *Ми обов'язані до рівності, до справедливості і до любови супроти всіх людей*". Ті застереження відносяться до засади нерівності рас і громадян.

Дальше єпископи боронять конфесійної школи, свободи католицьких товариств, особливо товариств молоді.

Боронять *свободи проти гнету, що іде від держави, але не зловживання свободою*. „Культурне та інтелектуальне життя вимагає волі і радості. Знаємо зловживання кличками волі та шкоди, які це зловживання створює в ділянці мистецтва і культури. Не обороняємо також критики, що поборює та захитує авторитет держави, що признає своїм завданням підривати та ослаблювати всяку владу, що підбурює та заводить кирию серед народу, що товстіє від тієї деструкційної роботи. Але факт, що існує зловживання, не повинен вести до знищення всякої свобідної опінії та свобідного слова, особливо щоденної преси. Так багато разів і такі високі похвали зазначували значіння католицької преси, що не потребуємо над тим довше зупинятися. *мк.*”

С. Шелухин.

Про конечну потребу нових пояснень „Кобзаря“.

(Про роз'яснення „Кобзаря“ д-ром В. Сімовичем).

З огляду на те, що „Кобзар“ в опрацьованні дра В. Сімовича є у нас найбільше розповсюднений і являється майже одиноким підручником в школах в тій ділянці, як також тому, що вкоротці зайде потреба нового видання, містимо отсю статтю з вказанням мильних пояснень, щоб їх мали на увазі як видавці нового накладу, так і всі, що з тієї книжки користають. — *Ред.*

Писати коментарі до твору геніяльного поета може далеко не всякий, кому схочеться. Треба самому відчувати поезію, осягти думання поетичними образами, досконало знати мову поета, часи, з якими твір зв'язаний, обставини й місцевість, в яких поезія народилася, до яких відноситься, з якими живе і набирає зміслу. Треба знати відповідну літературу, ідейні рухи, інтереси часу, побут, звичаї, історію народу і взагалі все, з чим твір зв'язаний мовно, хронологічно, психологічно, історично, національно, соціально, побутово, топографічно, географічно, політично і т. д. Геніяльний Гете писав:

Wer das Dichten will verstehen,
Muss ins Land der Dichtung gehen,
Wer den Dichter will verstehen —
Muss in Dichters Lande gehen.

(Хто хоче зрозуміти поезію — мусить пійти в країну, з якої вона походить, хто хоче розуміти поета — мусить іти в країну поета). Треба всього цього для повного зрозуміння і поезій Т. Г. Шевченка.

Народився Шевченко в 1814, а вмер в 1861 р. Ріс в Звенигород. пов. на Київщині між Уманем, Каневом, Черкасами, Чигириним. Це місцевість постійних рухів визвольної боротьби україн. народу, історичних подій, переселень і ще свіжої в часи Шевченка пам'яті про гайдамацький рух. Київщина й сусідня Полтавщина, в якій Шевченко проживав, були основою і для мови Шевченка. Не знаючи цієї країни, її звичаїв, побуту, не можна братися за пояснення поезій Шевченка, який був досконалим знавцем тих речей. Поет жив і в інших місцях, напр., в Петербурзі, де зустрічав інших людей. Треба знати й це. Особливо треба знати київо-полтавську мову, щоб не бути поетові чужомовним, бо мова „є сповіддю народу, в ній чуємо його природу, його душу і побут рідний“ (кн. Вяземський).

Накидати поетові свої тенденції, підмінювати його думки своїми, приписувати йому те, чого він і не думав, це було б фалшуванням. Проф. Петров писав: „Шевченко першоклясний поет словянського світу і своєю поезією в напрямку відродження зробив величезне вражіння на всі словянські народи й допоміг дальшому розвитку їх літератур“. Шевченко був генієм, освіченим, начитаним. До пояснень його творів без підготовки приступити не можна. Все це ставить великі вимоги до коментатора.

В 1921 р. в Ляйпцігу вийшов „Кобзар“ Шевченка, як „народне видання“ з поясненнями д-ра В. Сімовича. В передмові Сімович пише, що ставить собі за завдання дати пояснення „для всіх українських земель“, щоб „допомогти народові зрозуміти“ Шевченка, якого гаразд не розуміє „навіть інтелігенція“. Він хоче розяснити і думки Шевченка. Ради цього й виготовив „перше народне“ видання „Кобзаря“ і „цей перший „Кобзар“ для народу (пише С.) хай буде цілющим ліком на поранені та зболілі народні душі“. Як бачимо, обіцянка і претенсії С—ча великі і дають право сподіватися ученої праці. Але видання для народу це вже не перше. — С—ич сам згадав Доманицького. Але вже і в передмові С—ич виявив плутанину в понятті про народнього поета запереченням, що Шевченко народний поет. Незнайомство літератури цього питання ясне. Напр., з працями Житецького, акад. Котляревського, Іванова й ін. Не буду спинятися над тим, кого вважати народним поетом. Про це я написав у тижневику „Вісти“ (Одеса, 1906) і в педагогічному журн. „Світло“ (Київ, кн. ІХ, Май, 1911 р.).

Свою передмову С—ч написав такою штучною мовою, що дечого не можна і розуміти. Очевидно, хто знає живу народню

мову і володіє нею, так не напише. „Українська мова, пише Житецький, виникла не з голови книжників і витворена не літературним цехом, а уявляє собою дорогоцінний продукт творчости народного духа і народньої свідомости“. Народний поет, каже Іванов, „є воплощенням духа народу, свого роду мікрокосм народних стихій“, через що в творах народного поета „просто естественное тождество деятеля с народом“. Таким маємо у Шевченка все.

Зміст і форма поезій Шевченка зєднані міцно, як злиті. Розєднати їх не можна. Так буває тільки у народу й у народного поета, де все представляє повну цілість гармонії. Надзвичайно ясно це описав проф. Зєлінський. Отже, народний поет нерозривно звязаний зі своєю народністю, з її світоглядом, етикою, відчужаннями, з її минулим, сучасним, будучим. Такого поета пояснюється народним, а народне — поетом. Одначе Сімович гадає інакше. Він вважає, що і народне, і Шевченка можна пояснити його власними вигадками. Тому ні з чим не церемониться, ставить міркою самого себе зі своїм розумінням і повчає Шевченка та його читачів, бо вважає, що і народне, і Шевченка можна пояснити його вигадками. Тому думає, що тільки після його штучної мови та вигадок виявиться вся сила й краса та значіння поезій Шевченка. Коментатор переступив усяку міру скромности. З його передмови дізнаємося, що без його пояснєнь твори Шевченка є для народу нічим, а тільки після його лябораторії стають „цілющим ліком“ і універсальним бальзамом на всі „поранені та зболілі душі“! Але й без С—ча „Кобзар“ ріжних видань розійшовся в народі в кількості коло 2 міл. книжок, народ співає твори свого поета і в многих селах насипав собі „Шевченкові могили“, як під Каневом, для вшанування його, як свого рідного генія, носія його ідеалів і вістуну волі.

Розуміється, народові потрібні пояснення, особливо історичні, політичні, побутові, літературні, географічні, але наукові, правдиві, повні знання. А Сімович подав читачеві, наче Шевченкове, свої вигадки і накидає їх розумінню Шевченка. В деякій мірі це вже завважено.

В харківс. вид. „Кобзаря“ 1930 р. під ред. Березинського, акад. О. Новицького, Шамрая і Р. Шевченка інтерпретації Сімовича відкинено, як не наукові. (с. 317-8). На пояснення С-ча була й спеціальна рецензія прф. Д. Дорошенка. Він цитатами довів „штучність мови“ С-ча й показав, що мова і спосіб викладу у С-ча не мають „ясности і виразности“. Це свідчить про неясність та невиразність уяви й розуміння у того, хто взявся пояснити другим мову й думки Ш-ка. Заявивши, що „не збирається вичерпати всього“, Дорошенко все ж таки подав аж 32 приклади неправдивих пояснєнь С-ча. Для народу неправдиві пояснення у всякому разі не можуть бути „цілющими ліками“. В порівнанню з кількістю всіх пояснєнь С-ча число 32 велике. („Хлібороб. Укр.“, кн. III, р. 1921, збір. V і VI, с. 211—216). Ми подаємо далі

те, чого у Дорошенка немає*), і кажемо не про помилки, які природно бувають у людей, а про речі нігде недопустимі, та ще в поясненнях для народу, опрацьованих для творів великого національного поета.

На стор. 112, 178, 257 С-ич аж тричі пояснив, що „копа — це 50 копійок, теперішня гривня“, „пів карбованця“. Але копа в словянським численню це не 50, а 60, пів копи — 30, 1/4 копи — 15. У „Сні“ Ш-ка „Ще копу дожинать пішла“, то б то 60 снопів. Полукупки — по 30 снопів. І в Празі, напр., огірки продають на копу: 60, 30, 15. — С-ич міряє по своєму, а не як у Шевченка, і на стор. 143 („Невільник“) пояснює, що „чвертка“ це „півкварти“! Міра горілки в часи Шевченка була: відро, кварта, півкварті, чвертка, восьмушка, половинчик. Півкварті — це дві чвертки, а не одна.

„В ночі і ожеледь, і мряка, і сніг“ — пише Шевченко в Петербурзі 3/XI — 1860 р. Мокро, холодно, на землі ріденьке болото, грязючка, тому з-під ніг ляпає од ступнів і одежа знизу задрипується, заляпується болотом. В таку негодуду вели дівчаток з притулку до вмерлої патронки, щоби висловити жаль і пошану, розуміється, нарядивши дівчаток чистенько. А що в дитячих притулках годували погано, а зодягали на холод легенько, то Ш-ко пише, що діти „не годовані“ і проти холоду „голі“. Ступаючи в рідку грязючку, діти знизу заляпували одежу болотом і задрипали її. Ш-ко пише: „Дивлюся, неначе ті ягнята, ідуть задрипані дівчата, а дід... мов у кошару заганяє... Ненагодованих і голих дівчаток, як ту отару, женуть“. Дійсно, в таку негодуду ягнята теж бувають завше задрипані. У Ш. всі паралелі народні і природні.

А д-р Сімович вигадав, що у Шевченка „задрипані“ означає „обшарпані, пообдирані“. (с. 422). Назву отара на стор. 184 С-ч відніс до збіговища собак! Ученим фільольогам добре відомо, що уже в „Рус. Правді“ овечий молодняк зветься „отари-

*) З огляду на те, що Хлібор. Україна“ є у нас бібліографічною рідкістю, подаємо в скороченні важніші поправки Д. Дорошенка, щоби учителі української мови могли мати їх на увазі: Тарновський, дідич не з Седнева, а з Качановки (XIII. стр. Коб.). — „Москалі“ в „Катерині“ вжиті в значінню не салдатів, а таки на означ. національності (стр. 9. Кобз.) — Бровари лежать від Києва не 30, а 19 верстов (ст. 15). — А. Радищев був на засланні не в I. пол. XIX. в., а в кінці XVIII і вже 1802. р. помер. (ст. 120). — Петро I панував не від 1682., що подає Сім. кілька разів а від 1689—1725. — „Заставляти“ вжите не в значінні заставляти в банку, а є це москалізм і знач. „примушувати“ (ст. 130). — Богдан Хмельн. жив не „недалеко від Суботова“ (ст. 150), а таки в самому Суботіві. — Ніякої помилки Шевченко в Іржавці не зробив щодо „полковника прилуцького поганого“, як думає Сімович (243). — Репнін був не київським генерал-губернатором, а „малоросійським“ (283). — Закрет це не передмістя Вільна (312), а ліс недалеко від нього.—Іван Ніс був не полковником, а сотником в часі своєї зради в Батурині (160). — В Межигорському монастирі фабрика порцеляни існувала тільки до 1870 р. (149 і 431). — Переказ про смерть Наливайка склав не так народ, як тогочасні укр. письменники. Дальше неправильними являються на думку Дорошенка пояснення В. Сімовича про К. Розумовського (154), відношення Гоголя до Шевченка(129). Пугачова(243), здійснення шапок у Острій Брамі в Вільні (311), про Унію(121), „Марію“ (390), вірш „Сичі“ (288), виховання козацьких синів (145) і т. п. *Ред.*

цею". (Кар. сп. с. 73). Ягнят не зодягають, тому вони обшарпанними й обідраними не бувають. Собак „отарою“ ніколи не звать, це назва для овець, а збіговище собак зветься „тічкою“. Хто береться пояснити „Кобзаря“, мусить знати його. В вірші „Слава“ Ш-ко назвав „задрипанкою“ Славу, бо вона і в негоду бігає до царів, то в Версаль, то в Севастополь... Очевидно, що до царів вона не бігла обшарпаною, обідраною. А в негоду задрипалася. Це образ.

В 1830 р. в рос. літерат. вдоволялися в творах сентименталізмом („Бедная Лиза“, „Душенька“ й ін.). Народних сюжетів ще не сміли впроваджувати в літературу: появу мужика допускали тільки в ролі помічної постати, а не як самостійний сюжет. Зацікавлення панського громадянства оберталися довкруги воєнщини: балів, парад, мундурів, прикрас до уніформів, танців, любовних інтриг і т. д. Тому то Шевченко, пишучи в 1840 р. на політичні теми, яких тоді рос. літ. ще не знала, добре усвідомляв собі, що його „Гайдамаків“ зустрине глузування, лайка, осуд і написав: „коли хочеш грошей та ще й слави,... співай... про „Матрьошу“, про „Парашу, радість нашу“, султан, паркет, шпори, — от де слава!“. Смірнова, приятелька Гоголя, в своїх записках розповіла, що цар любив паради і сам уряджував балі, на які дворяни їзджалися з султанами на шапках, зробленими з курячого, чи інш. піря. Військові султани на шапках були з кінського волосся. Лермонтов писав: „Вьются белые султаны, как степной ковыль, мчатся пестрые уланы, поднимая пыль“.

С-ч, не знавши цього, пояснив: „От що хотіли, щоб їм письменники писали про панянок, горничних (покоївок), про собак (Султанів)“ і т. д. (с. 41). Вийшло, співай про султан, паркет, шпори — це про собаку, що зветься Султанами, про панські покої, про коней! Вийшла нісенітниця: наче на шапках носили собаку, а Лермонтов прирівняв собак до трави ковили; наче офіцери зі шпорами — коні, балі з танцями — панські покої, а кріпачки рівні були з панночками! Цього Шевченко і не писав, і не гадав. Написати таке можна тільки не знавши ні мови, ні побуту, ні літератури, а вигадуючи, що трапиться, аби замаскувати незнання.

„Собак-Султанів“ вигадав сам С-ч, не відчувши граматичної нескладності своєї вигадки. У Ш-ка: „Співай про султан, паркет, шпори“. Тут аккузативна форма від „про“ для поданих слів сама каже, що річ йде про предмети неживі. Собака предмет живий і як би річ про неї, то Ш-ко написав би: „Співай про султана“, а не „про султан“. В укр. живій мові предмет неживий прибирає в аккузат. форму живого, коли в поетичнім порівнанні має значіння живого предмету: „Не вспів Нечай на коника впасти, а став Ляшків,... як снопик-і-в класти“. Не снопики, а снопиків, бо в значінні людей.

У Ш-ка в „Наймичці“ (Переяслав, 1845) стрічаємо таку змальовану з побуту картину приготувань до весілля: „...молодиці коровай м і с и л и ...Старий батько з усієї сили з молодицями

танцює та двір вимітає, та прохожих, проїжджачих у двір закликає, та вареною частує, на весілля просить, з най бігає, а самого ледви ноги носять. Скрізь гармидер та реготня в хаті і на дворі, і жолоби викотили з нової комори, скрізь порання: печуть, варять, вимітають, миють". Цю живу картину з побуту С-ич цілком перекутав і нівечить. Він пояснив, що „місити“ коровай — це „бгати“ (с. 214). Одначе, це дві цілком ріжні операції. Коровай „бгають“ після того, як тісто вимісять і воно зійде. „Старий батько з най бігає“ С-ич пояснив, що з най — це „наче б то, ніби то“. Таку фільольогію московс. проф. Ільїнський назвав „дикою“. Не наче б то, ніби то бігає, а дійсно, справді бігає, танцює, тому й „ледви ноги носять“, бо старий втомився, а на те не вважає і знає собі своє — бігає і т. д. При науковій інтерпретації обовязково треба справитися з текстом взагалі. В „Відмі“ у Ш-ка читаємо: „В хатиночі чисто, тихо, ясно, мов у раї, і з най двері поскрипують — ніхто не минає“. Це не ніби то і не наче б то поскрипують, а безперестанно, бо ходить багато люду. В „На вічну пам'ять Котляревському“ у Ш-ка читаємо: „Защербече соловейко — сохнуть дрібні сльози; послухає, усміхнеться, піде темним гаєм, — ніби з милим розмовляла... А соловейко з най співає, та дрібно, та рівно, як Бога благає“... І тут „знай“ співає — це соловейко знає собі співати, ні на що не звертаючи уваги, і дійсно співає невтомно, без перерви, а не „ніби то, наче б то“. Таку ж свою вигадку С-ич подав і для „жолоби викотили“.

Побутова дійсність така: постіль для молодих на першу шлюбну ніч готують звичайно в коморі, коли немає кімнати. Для постелі в коморі, у заможного господаря, заставленій всякою посудом, треба звільнити й прочистити місце, тому зайву посуду виносять чи викочують на двір. Ш-ко подав це образиво, а С-ч, не знаючи побуту і взявшись пояснити, подав свої вигадки. Він каже: „жолоби викотили, розуміється, з тим, що в жолобах — усе позабирали, не жалкуючи нічого, щоб весілля було, як слід“ (стр. 178). В цім поясненні нічого подібного до дійсности і до написаного Шевченком. Викотити жолоби повними „з тим, що в жолобах“ не можна, та й не потрібно, бо на їжу з жолобів могли взяти, що треба. Наукове розкриття змісту слова вимагає, щоб рахуватися не з самим згуком його, а і з психологією, уявою, поняттям, предметом, часом, історією, звязком з безсумнівними фактами і т. ін. (Потебня). Сімович зі всім цим не рахується зовсім. Тому маємо діло не з поясненнями, а з куріозами.

Наймичка в останній раз на прощі в Києві занедужала так, що ледви „дошкандибала“ до дому, в Києві заробляла водоносною і до дому принесла дешеві гостинці, та й то не всім, бо грошей не стало (с. 178—180). Поет каже: „І внучатам із клуночка гостинці виймала: і хрестики й дукачки, й наміста разочок,... а Карпові соловейка та коників пару“. С-ч про це пише: „клуночок — це „пакуночок“, наміст — це „коралі“, а коники, розуміється, „забавки з дерева“. (с. 179—180). Каже „розуміється“

ся“, коли тут все його вигадка і немає правди. Клунком зветься не пакунок, а частина мішка з поклажею в ній. З прощі бідні, як Наймичка, приносять на гостинець дешеве намисто скляне, а не коралі, які зуться „добрим намистом“. Як би були коралі, то Ш-ко написав би „й коралів разочок“. Їх Ганна не мала за що купити, бо і на дешеві гостинці не стало грошей. Коників пару—це два медяники за копійку пара, які мали форму коників і позолочені головки. Були в 1845 р. коники і з глини зі свищиком ззаду. А деревляних прочани не приносили. Але на що Карпові аж три свищики: соловейко і два коники! Для свисту досить і одного соловейка. Медові коники були тоді звичайним гостинцем. У С-ча вигадки.

С-ич робить Шевченкові і свої поправки. (с. 88, 180 і ін.). Наймичка вернулася з прощі в неділю перед вечором хвора вмірати, не застала Марка і серед нетерпеливості не дідждеться його повороту, щоб попрощатися і вмерти. Щоб Марко швидче вернувся, вона рішила найняти в неділю акафист, але погубила дні, лежачи хворою, і питає Катерину: „Коли в нас неділя?“ Катерина відповіла: „Після завтра“. Виходить, що розмова була в п'ятницю — стільки Наймичка лежала і ждала хвора. Сімович поправля Шевченка: „Власне, як добре розібрати, то після завтра вийде вітвовок, бо ж у неділю Ганна прийшла. Шевченко цього не примітив“. (с. 180). На „поправку“ С-ча можна поставити питання: „Власне, як добре розібрати“, то хто ж бувши при своєму розумі, питає в неділю, „коли в нас неділя“! Сам же С-ч пише, „бо у неділю ж Ганна прийшла“, з чого ясно, що питала Катерину про день вона не в неділю. Прийшла вона перед вечором, бо Катерина „полуднувать посадила“, умивши їй з дороги ноги. В цей час по селах служб по церквах не буває і найняти акафисту Наймичка могла тільки в слідууючу неділю, через тиждень. Тому й Сімовичеве упевнене твердження: „після завтра вийде вітвторок“ ніяк не може вийти, а поправка Шевченка не є поправкою, а каліченням дійсного змісту, грубою помилкою. Так і далі. Наймичка каже: „Катерино! Не та вже я стала, зледащіла, нездужаю і на ноги встати“. Останні слова дають повну ясність слову „зледащіла“, а С-ч на стор. 171 пояснив, що ледащо — це те саме, що плут, себто: обманець, мошенник, ошуканець. По думці С-ча Наймичка через хворобу, втративши сили працювати, стала обманщицею, ошуканкою, плутовкою (по московськи)!

„Де світилка з друженьками, старости, бояре“ — питає гірко мати доню в „Катерині“. С-ич пояснив: „світилка — дівчина, що держить меч і свічку на весіллі“. (с. 12). Чий меч, чию свічку, а як же решта світилок, бо у Шевченка їх кілька і він пише: „світилки“? Текст С-ч перекрутив, пояснення затемнює. На весіллі дівчата з боку молодого — світилки, а з боку молодої — дружки.

В 1839 р. Шевченко з присвятою Гребінці написав „Перебендю“. Перебендя — це людина з мінливим настроєм, видаючись веселою, вона „світом нудить“, журиться і ховає свій настрій від

людей, але, помимо волі, дійсний настрій проривається, тому й спів міняється. „Оттакий то Перебендя старий та химерний: заспіває весільної, а на сльози зверне“. А С-ич пояснив: „Перебендею звать у нас (у кого це? Тільки не у тих, про кого пише Шевченко) людину, яка багато балакає, балакуна, а що й кобзарі багато балакають, то і вони перебенді“ (с. 29). В ученій літературі є думка, що в перебенді Ш-ко змалював або себе, або Гребінку, як поетів (Проф. О. Колесса, проф. Л. Білецький). На с. 40 С-ч пояснив, що „химерні слова“ — це „дурні, негодящі, пусті“ слова, речі. Що кобзарі „багато балакають“, „балакуни“ — це відкриття С-ча. Після С-ча слова: „Оттакий то Перебендя старий та химерний“ набірають змислу, що кобзарі не тільки балакуни, а ще й придурковаті і кажуть „дурні, негодящі, пусті речі“. Що ж до Ш-ка та Гр-ки, то виходить: „Оттакий то Шевченко (чи Гребінка) старий балакун, дурний негодящий пустомеля“. Такого наплутав С. Пояснюючи другим, треба самому добре подумати і знати, а не вигадувати.

„Обізвався Наливайко — „не стало кравчини“! Обізвався козак Павлюга — за нею полинув“, то бто за кравчиною. С-ич пояснив, що „кравчина“ це спеціальна назва для ватаг Наливайка, здається, від того, що він був ремісником, кравець“ (с. 22). І це не так. „Кравчина“ не тільки у Наливайка, а також і у Павлюга, який „за нею полинув“ збирати, скликати, і у Сави Чалого (Дума про його), а у Срезневського в І т. „Запорож. Стар“. читаємо: „Славна стала та кравчина, як на Польщу стала“; і у Драгоманова маємо приклади. Кравчиною зветься самостійна, окрема військова частина, загін, відділ повстанців. У сербів від того ж пня і з тієї ж психології слово країна, вкраїна, в значінні бій, війна, військова частина, територія, на якій ідуть бої. Від того ж пня і тої ж психології походження назви Вкраїна, Україна. Порів. у Греків *μοῖρα*.

В „Катерині“ читаємо:.. Ліс чорніє, а під лісом... либонь курінь мріє. „Ходім сину, смеркається, коли пустять в хату. А не пустять... під хату ю заночуєм“. Ясно, що курінь лісника — це хата, її так аж двічі назвав Шевченко. Нема й чого пояснити. Але Сімович тягне Шевченка на Прокрустове ложе своєї лабораторії, щоб перетворити його поезію на свої „цілющі ліки на поранені та зболілі народні душі“, і на стор. 16. в супереч Шевченковому текстові, пояснив, що курінь у Шевченка — це „ліп'янка, халабуда“! Ні те, ні друге. В лісі досить дерева і хати лісникам будують не з глини та соломи, а з дерева. Що ж до халабуди, то хата ніяк не будка на возі чи санях, напнята на обручач.

Метелиця у С-ча „дуже дрібний танець“ (с. 42) — навпаки, метелиця танець гуртовий, колом і не дрібний, в цім танцю й співають, що для дробного танцю річ неможлива.

„Ціла Україна“ у С-ча це „від Запоріжжя аж геть під Київ“ (с. 22). Виходить, наче Поділля, Волинь, Київщина, Галичина, де Морозенко, за яким „уся Україна плаче“ — це все не Україна!

(Далі буде).